

Де згода в сімействі,

Де мир і тишина.

Щасливі там люди.

Блаженна сторона...

"Наталка Полтавка", І. Котляревський.

1. Якось улітку я їхав пароплавом з Києва до Дніпропетровська. Я мав вигідне місце в каюті, але там було душно, і я майже цілий день сидів на палубі, милуючись чудовими краєвидами Дніпрових берегів. Часом випадало перекинутися кількома словами з сусідами-пасажирами, часом брався читати книжку й знову віддавався насолоді відпочинку, спокою на душі й можливості мовчки споглядати на довколишню красу.

Насупроти мене сиділа молода, гарна собою жінка. Де вона сіла на пароплав — я не помітив, але, видимо, квитка на каюту їй не пощастило одержати й через те вона з раннього ранку тулилася на палубі, час від часу кидаючи тривожні короткі погляди на велику валізу, що лежала коло неї на підлозі. Жінка ні з ким не розмовляла й лиш здаля прислухалася, коли я говорив з якимось пасажиром, а після цього крадькома питливо поглядала на мене.

У Кременчуці пароплав мав довго стояти, і жінка раптом звернулася до мене:

— Вы в Кременчуге не выходите?

— Ні, — відповів я.

— Простите, — и нікуда с палубы не пойдете?

— Сидітиму тут.

— В таком случае разрешите оставить на вас мой чемодан
— мне нужно на полчаса съездить в город.

Я дав згоду, і жінка поквапно пішла на пристань.
Повернулася вона задихана, коли прогудів останній гудок і
матроси заходилися знімати трап.

— Благодарю вас, — сказала, мило усміхнувшись,
незнайомка й сіла на своє місце коло валізи, важко
віддихуючись.

— Одначе, як це ви зважилися лишити свою валізу на
невідому вам людину? А якби я пішов слідом за вами з вашою
валізою і зник у натовпі?

— Я была уверена, что этого вы не сделаете, — відповіла
спокійно жінка й тепер не крадькома, а одверто подивилася
мені в вічі: — Я заметила, что вы со всеми говорите по-
украински, хотя сразу видно, что вы интеллигент...

— Хіба це могло гарантувати, що ваша валіза буде ціла? —
посміхнувся я.

— Конечно! Я поняла, что вы человек идейный, на которого
вполне можно положиться. — І, трохи замислившись, додала: —
Такие чужих чемоданов не уносят...

2. На Хрещатику йшов мені назустріч гурток простенько вбраних людей. Ішли вони купою, боячись одбитись одне від одного й разом з тим цікаво поглядаючи на вітрини крамниць, високі будинки й зацвітлі каштани. Один з них, немолодий чоловік у червоній "косоворотці" під виляючим піджаком, дав своїм дівчатам і молодицям рукою знак спинитися й питає мене:

— Где бы здесь купить что-нибудь на память об Украине — рубашки вышитые, коврики какие-нибудь, опять же — картинки или открытки? Посулили своим привезти домой и вот ищем...

Я охоче повів їх на майдан Толстого до крамниці художніх виробів.

Виявилось, що це рязанські колгоспники, котрі їздили на Тернопільщину до Євгенії Долинюк перебирати досвід вирощування кукурудзи, а тепер повертаються на батьківщину. Йдучи Хрещатиком та Червоноармійською вулицею, дівчата голосно читали вивіски, вимовляючи українські слова по-російському, й тут же одна одній перекладали. Я уважно прислухався до їхньої розмови, в якій не було й натяку на глузування чи кпини з дивної для них мови, й тішився, чуючи з їхніх уст "давеча", "намедни", "потчевать" — слова, які я пам'ятав з давніх російських хрестоматій, але ніколи не чую від тих, що говорять у Києві російською мовою.

— Вывески в Киеве украинские, а разговора не слышно. Почему же это так? Вот в Мельнице-Подольской, куда мы ездили к Евгении Алексеевне, все говорят по-украински, и очень хорошо получается, а здесь, можно сказать, в столице, почему-то не слышишь этой речи... Выходит, как говорится: на выставке одно, а продают другое... Это как же понимать надо?

Що я міг сказати цим щирим простодушним людям? На щастя, ми підійшли до крамниці художніх виробів, де я, побажавши їм щасливо повернутися додому, попрощався й пішов своєю дорогою.

Не раз потім, машинально дивлячись на вітрини київських крамниць, я згадував слова цього рязанського колгоспника: "На выставке одно, а продают другое".

3. Я лікувався в очному відділі Київського медмістечка. Одного дня медсестра провела мене й якусь маленьку стару в сірому лікарняному халаті з нашого п'ятого поверху на перший до фізіотерапії й, щоб не витратити марно часу на доживання, попросила мене забрати хвору й немічну стару з собою назад після закінчення процедур. Я охоче погодився. Вийшовши з фізіотерапії раніше, я почекав, коли закінчить свою процедуру стара, взяв її під руку й провів до ліфта. Виявилося, що стара тільки тілом квола, але, як на її роки, жива душею і не втратила цікавості до всього, що діється в світі й навколо неї. Вона колишня вчителька російської літератури й французької мови, мало не все життя прожила в Ленінграді й тільки чотири роки тому переїхала через кліматичні умови до Києва. Почувши це, я з чемності одразу перейшов у розмові з нею на російську мову, але моя співбесідниця заперечила:

— Говорите, пожалуйста, по-украински, мне так приятно слышать этот милозвучный язык, когда на нем говорят чисто, не коверкая! В палате, рядом со мной, лежит хохлушечка-колхозница, я с ней подружилась, она так интересно рассказывает о своем селе, о людях в нем; хотя я и не все понимаю, но очень люблю ее слушать — такой простой искренний человек!..

Відчувши в мені українського інтелігента, старенька вчителька особливо зацікавилася мною і, зустрівшись у

коридорі чи в їдальні, не пропускала нагоди поговорити зі мною про все, що стосувалося України. Її цікавило все: історія України, подана не з позицій Ключевського й Соловйова, українська література, народні звичаї, а особливо теперішнє становище на Україні. Багато в чому вона була така необізнана, що ставила наївні, простодушні запитання. Запитує, приміром: чому багато батьків-українців віддають дітей не до українських шкіл, а до російських? Пояснюю, що деякі батьки, позбавлені національної самоповаги, бояться утруднювати своїм дітям навчання у вищій школі, де, за винятком філологічного та журналістського факультетів університету, майже всі предмети викладаються російською мовою. І знову запитання:

— А почему же нет украинских высших учебных заведений?

Відповідаю, що були вони раніш, а тепер нема.

— Тем более, почему нет теперь? — допитується старенька вчителька і засипає мене далі своїми "почему?".

Одного разу після чергового "почему?" я спитав її:

— А вы помните, Людмила Павловна, у Пушкина:
"Славянские ль ручьи сольются в русском море, оно ль иссякнет
— вот вопрос"?

— Конечно, помню: это из "Клеветникам России"... Так что же?

— А то, что есть, очевидно, люди, для которых этот вопрос не решен окончательно и поныне...

— Почему? Если Пушкин не мог в свое время решить, то ведь мы имеем все возможности решить этот вопрос

правильно: пусть текут своими руслами и дальше славянские ручьи, совершенно не угрожающие иссяканием русскому морю! Неужели не понятно, что из многообразия красок, а не монотонности, создается прекрасный ковер, из разных звуков рождается симфония...

— К сожалению, есть люди, не понимающие и не желающие понять этой простой истины, — зітхнув я. — Они скорее поймут Московского патриарха Иоакима, некогда изрекшего: "Когда будет много языков, пойдет смута на земле", чем нас с вами.

— Но ведь Иоаким принадлежит к XVII столетию, а мы живем в XX веке! Не пора ли уже и сдвинуться с мертвой точки?..

Ми довго ще говорили з нею на цю тему, й вона цілком погоджувалася, що давно слід відмовитися від реакційної біблійної казки про вавілонське стовпотворіння, коли люди враз заговорили різними мовами й від цього ніби пішло лихо на землі.

Прощалися друзями; коли я виходив з лікарні, вона сказала мені на прощання:

— Ведь вот могли же мы с вами договориться и понять друг друга — почему же не понимают таких простых вещей другие?

Я нічого не сказав їй, лиш знизав плечима, сам собі думаючи: чому не всі так ставляться до мого народу, як ця старенька немошна вчителька? Чому вас так мало ще, друзі?..